

Lodewijk De Vriese herdacht

Op 15 april jl., de dag waarop het precies 50 jaar geleden was dat Lodewijk De Vriese overleed, deed ik (in gedachten) wat zovelen vóór mij deden en voorzeker nog zullen doen, ik doorliep de Veldstraat van het Koophandeleplein tot de Korenmarkt, gewapend met een bandrecorder en een prima micro. Aan allen die ik tegenkwam vragend of ze ooit in hun leven horen spreken hadden van Lodewijk De Vriese. Behalve hier of daar, wanneer ik de hoerchance had een oud peetje aan de klap te krijgen, bezorgden al mijn geënquetteerden mij een fameuze ontgoocheling. “De Vriese ? Is dat geen coureur ?” – “De Vriese ? Die speelde in de Gantoise. Maar dat is lang geleden.” – “Ja, ja, dat was een Hollandse komiek.”

Alle gekheid op een stokje, ik interpelleerde enkele van mijn kennissen, weliswaar geen doorwinterde folkloristen. Geloof mij vrij, de uitslag was meer dan pover. Ontstellend.

Naar mijn gevoelen een nogal geldige reden om in een paar bladzijden die rasechte Gentenaar, die Strop uit één stuk, die volleerde kenner van de Gentse ziel en de Gentse tale, aan de jonge en minder jonge jonkheid voor te stellen.

Van Lodewijk Frans De Vriese (° Gent 8 okt. 1848 - † Gent 15 april 1932) kan niets anders gezegd worden dan dat hij van de wieg tot het graf een woelige geest geweest is, dat hij een bewogen bestaan gekend heeft en dat hij het schoolvoorbeeld geweest is van de onverbasterde, ongeëvenaarde, onverbeterlijke tapper van Gentse lollen. Op 15jarige leeftijd verliet hij de middelbare school om notarisklerk te worden. Niet voor eeuwig, want hij wist weldra een baan te bemachtigen in het Provinciaal Bestuur. Niet voor eeuwig, want nog voor 1875 stichtte hij een drukkerij-uitgeverij die uitsluitend weekbladen voortbracht. Ook kiesbladen – liberaal-vriendelijke, want onze drukker-uitgever was

een verwoed trekpaard van de Liberale Partij. Hoe satirischer ze waren hoe liever, zijn Dulle Griete, 1875, 1876, 1877 weten daarvan mee te spreken. Niet alleen tot dat drukken voelde hij zich geroepen, hij ontdekte, van jongsaf trouwens, dat hij bovendien een pen had die hij niet dikwijls hoefde te scherpen. Een pen die als vanzelf in woorden vermocht uit te drukken wat zijn oog waarnam, zijn oor opving, zijn hart en geest aanvoelden.

Kortom hij ontwikkelde zich tot de fijnzinnigste waarnemer, de speurende spectator die de kunst verstaat de massa opgedane indrukken in een pittige, luimige, als het paste boertige, maar immer gepatenteerde Gentse "tale" te boekstaven.

Wat u alleszins van onze Lode moet (her)lezen zijn zijn "Luimige Brokken, Schetsen uit het Vlaamsche Volksleven, 1870", zijn "Gentsche Spreekwoorden en Spreekwijzen, 1890, 1907, 1917", zijn "Een Wandelinksken in 't ronde van Gent, 1916", zijn "Onder de Wekkinge, Een reesem brokskens Gentsch leven voor 't Volk bijeengegaard, 1925, zijn "Onder de Draeke, Een tweede reesem brokskens Gentsch leven voor 't Volk bijeengegaard, 1928".

In 1920, sedert twee jaar met blindheid geslagen, werd hem zijn marmereen borstbeeld, een werk van Theo Soudeyns, aangeboden. Het kunstwerk heeft zijn plaats gekregen waar het werkelijk thuis hoort : in het Museum voor Volkskunde.

Wat zo goed als zeker weinigen weten is dat het Museum dat bezit dankt aan... Raad eens ! Aan Prof. De Keyser. Wat er met het beeld na De Vriese's dood (1932) gebeurd is weet ik niet. Gedurende 30 jaar sluimerde het waar wellicht weinigen het een goede dag konden wensen. Om trent 1960 zocht de Prof. mij op om mij ongeveer het volgende te zeggen : Over 14 dagen heeft er in de zaal van de "Cercle artistique et Littéraire" een veiling plaats van een keur van kunstwerken. O.a. wordt er een borstbeeld van Lodewijk De Vriese onder de hamer gebracht. Aangezien die man voor vrijwel iedereen een onbekende is zal het bod niet erg opgejaagd worden. Ik kan onmogelijk naar de veiling gaan. Wij moeten kost wat kost de hand op het marmer leggen. Ga er heen en breng het mee. Blijkt het dat de Bond niet voldoende bij kas is om het bedrag te betalen, het verschil zal ik wel bijpassen." Er werd inderdaad op het beeld niet geboden zodat de Bond (of de Bond plus de Prof.) aan een schappelijke prijs in het bezit kwam van Louis' karakteristieke kop. Lodewijk De Vriese werd zowel tijdens zijn lang leven als na zijn overlijden meer dan eens gehuldigd en meer dan eens herdacht. Graag zouden zijn talrijke vrienden zijn zeventigste verjaardag (1918) gevierd hebben door middel van het zoëven besproken borstbeeld. Hun wens kon pas twee jaar later in vervulling gaan. Het was de heer Paul Bergmans, hoofdbibliothecaris van de Universiteitsbibliotheek die de lofrede uitsprak, een

eer die niet de eerste de beste te beurt viel.

In 1930 zou Lodewijk op herdoens gehuldigd worden. Ditmaal waren het de Bond der Oostvlaamsche Folkloristen, het Stadsbestuur en een paar Gentse verenigingen die ter gelegenheid van De Vriese's benoeming tot ridder in de Kroonorde en van zijn tweeëntachtigste verjaardag te zijnen huize, (Krijgslaan 96) een intiem, maar zoveel te indrukwekkender huldebetoon op het getouw zetten.

In 1948 zou niet een huldiging maar een herdenking gehouden worden met name de herdenking van de honderdste verjaring van de geboorte van de onverbeterlijke Strop die de Bond der Oostvlaamsche Folkloristen maar niet vergeten kon. Zoals dat hoorde moest het een doorwinterde Gentse volkskundige en actief bondslid zijn. Frans de Coster, die liefdevol en eerbiediglijk het voorwerp van de herdenking op de hem eigen manier, dus piëteitsvol, uit het vergeelde vergeetboek te voorschijn haalde. De Coster deed meer dan praten : hij organiseerde in de hal van het Stadsarchief, waar inderdaad de plechtigheid plaats vond, een tentoonstelling die een verscheiden verzameling herinneringen aan de overledene te bewonderen liet. Een manifestatie waaraan Prof. Dr. R. Apers, hoofdbibliothecaris van de Universiteitsbibl. en stichtingslid van de Bond evenals De Vriese's dochter Bertha daadwerkelijk meewerkten. Natuurlijk had ook het borstbeeld zijn plaats middenin de talrijke documenten gekregen.

Men zegt dat alle goede dingen uit drie bestaan. Dat is een grove leugen want met dit geschrijf bewijzen we dat VIER dat goede getal is. Inderdaad zetten we, of liever zetten de G.T. Lodewijk Frans De Vriese voor de VIERDE keer op een vanzelfsprekend comfortabele "pieterstal". De gewaardeerde dode herdenken ? Dat kunnen we slechts op één adequate manier, één manier hem passend : hem gewoonweg aan het woord laten. Hem aldus in ons midden oproepend. Het was voor ons een harde dobber uit de talrijke uit zijn snedige pen gevloede Gentse geestigheden een verantwoorde keuze te doen. Uiteindelijk hebben we drie van aard zeer verschillend opstellen uitgekozen om door de lezer genoten, gesmaakt, gesnoept te worden : *Langs de Leie*, die Lodewijks liefde voor zijn heimat verraadte; *Hij had 't Lapke* en *Een scrupuleus Begijntje*, die beide druipen van 's mans sprankelende spirit en guitigheid.

M. VAN WESEMAEL

BIBLIOGRAFIE

Lodewijk De Vriese : Bio- en Bibliografische Studie met een keur uit zijn werken, O.V.Z. 1931.

Lodewijk De Vriese herdacht bij de 100ste verjaardag van zijne geboorte, O.V.Z. 1948.

Eigen documentatie.

LANGS DE LEIE (1)

Langs de Albertkaai (2) komen wij aan een nieuwe straat, de Riemstraat (3) gedoopt, die links naar de schilderachtige Patijntjesstraat leidt. Men spreekt ervan eerstdaags deze straat te verbreden, de oude bomen, die er 's zomers zulke weldoende schaduw geven, te doen verdwijnen, er, in een woord, een "moderne" straat van te maken. 't Ware spijtig genoeg ! (4) Wij trekken dus in de "Trianon", lief buitengoed, thans in "guinguette" herschappen, waar de kleinen mogen spelen en wentelen in het gras, terwijl de groten er allerlei spijzen en dranken kunnen vinden, aan een "civiel prijsken". Men eet er lekkere rijst- en fruittaarten.

Een weinig verfrist en uitgerust, zetten wij onze wandeltocht voort. Wij nemen nu de Patijntjesstraat, rechts, en komen, langs een ietwat hobbelige kasseiweg, aan 't oud-vermaarde "Patijntje", zo lieflijk gelegen aan de boorden van de Leie.

Evenals het "Sneppen", een weinig verder, is 't Patijntje, ondanks tijd en omstandigheden, recht gebleven en heeft het zijn "vogue" weten te behouden.

Nochtans, hoevele onzer gekende en gevierde, vroeger zo druk bezochte "guinguettes" zijn er, in de laatste jaren niet verdwenen ?

Spreek eens aan de Gentenaars van voor veertig, vijftig jaar, van "Het Motje", van "De Zwaan", van "Den Hulstenboom", buiten de Brugsepoort, van "Den Karpel", "Den Hazewind", "De Bruiloft", "De Zwaantjes", buiten de Keizerpoort, van "Het Maagdeken", buiten de Dampoort, van "Den Zwarten Hond" of "De Warande" te Gentbrugge, waar er op de vermaarde kermis van die gemeente, drie dagen lang gedanst en gesprongen werd, tot laat in de nacht. De lekkerbekken, de "smîrpien" wisten 't wel : al die oude guinguettes, en ook nog wel de thans bestaande, hadden ieder hare specialiteit.

"Het Strop", buiten de Heuvelpoort, sinds lange jaren verdwenen, was, voor honderd jaar, het "rendez-vous" van de "high-life" — de "fijne lui" zoals men in Holland zegt —. Men ging er "gebakken blieken" eten.

"Het Motje" op de steenweg van Gent naar Drongen, aan de Leie gelegen, was gekend voor zijn "waterzooi".

In "Den Hulstenboom", buiten de Brugsepoort, langs de weg naar Maria-kerke, at men een smakelijke "mus hespe".

Heden-ten-dage, kennen alle liefhebbers de "Matelotte" van het "Pavillon de la Lys" en de fijne "gerooste paling" uit de "Vledermuis" : ge riekt hem van verre !

Meestal deze guingetten zijn weg, weg gelijk weggevaagd.

Tekenen des tijds !

Nu is 't uit en amen, wij trekken naar huis.

Onderwege vraag ik aan mijn vriend : "En wat zegt ge van ons wande-

linksken in 't ronde van Gent ?”

Zijn antwoord is kort en welsprekend : “Wanneer herbeginnen wij ?” Tot hem, evenals tot de “geëerde” lezer, en tot de “vriendelijke” lezeres, zeg ik : “wij herbeginnen als ge wilt en waarheen ge wilt. Naar “’t Staaksken” te Mariakerke, naar “Den groenen Boomgaard” of “Het Heilig Huizeken” te Drongen, naar “Den Bierstal”, te Vinderhout, of bij “Baasken Janssens”, in het “brughuis”, te Heusden, aan de Schelde. Gij hebt maar te kiezen. Alles herinnert ons daar aan het oude Gent. Dàr vinden wij alles terug waaraan de Gentenaar van den echten stempel prijs hecht : de Gentse sprake klinkt er oppermachtig, de bediening is er Gents, men kookt er de goede gezonde Gentse keuken en de drank is er overal van de oude Gentse “seeve”.

(1) Uit *Een Wandelinksken in 't ronde van Gent*

(2) Nu Gordunakaai

(3) Nu Roeispaanstraat

(4) Het jaar nadien was de gevreesde modernisatie een voldongen feit.

HIJ HAED 'T LAPKE (1)

In die tijd was graaf Karel de Kerchove – grootvader van de tegenwoordige gouverneur – burgemeester van onze goede stad Gent. Hij bekleedde dit ambt tot elks voldoening, tot in 1882, jaar van zijn overlijden. Naar loffelijk gebruik gaf hij alle jaren een groot bal in de zalen van de Franse comédie, wat veel verteer verwekte en de Gentse handel deed leven. Van tijd tot tijd gaf hij ook een groot diner ('n smeir, zoals men in Gent zegt), waarop allerlei hoge mannen geïnviteerd werden : politieke kopstukken, militaire overheden, de heren van 't paleis van Justitie, van de Universiteit, enz. Ook enige “gazelkrabbers” werden beurtelings uitgenodigd. Men moet met die mannen wel staan, men kan ze immers alle dagen nodig hebben.

En zo ontving op zekere keer onze vriend Napoleon Destanberg een invitatie. Hij was daar oprecht gelukkig over. Niet voor hem persoonlijk want hij was de nederigheid zelve, dat is gekend. Maar het was een eer voor zijn gazette, voor zijn “Stad Gent”, het dagblad waarin hij jaren lang in dicht en in on dicht, met zoveel talent de volksrechten verdedigde.

Toen hij echter vernam dat men op het diner van de burgemeester in grote tenue moest zijn : “En habit et en cravate blanche”, zat hij een beetje in neste. Want een habit bezat hij niet of had er nooit een bezeten. Hij liep jaar in jaar uit, in de zomer als in de winter, op hoogdag en op wekdag, altijd in hetzelfde kostuum complet, met 'n lange brede overjas er rond, de slappe hoed in de nek en de eiken wandelstok onder de arm; men kon hem zo uitschilderen. En zo werd hij geboetseerd, ten

voeten uit, door een van zijn vrienden, de verdienstelijke beeldhouwer Isidoor Dubrucq (2) al te vroeg aan de Kunst ontrukkt.

Dit beeld – een echt meesterstukje – werd op miraculeuze wijze teruggevonden in een nederig boerenhuis te Waarschoot, en door de vinder – gelukkiglijk een kenner – geschonken aan ons stedelijk Museum van Oudheden.

Het wordt daar zorgvuldig bewaard.....

Destanberg bezat dus geen habiet.

Hij krabde achter zijn oor en klaagde er over bij zijn vrienden der redactie.

Felix Boone, de hoofdredacteur van de gazette, een goede ziele, stelde hem gerust.

“Pol”, zei hij, “ge moet er nie mee inzitten. ’k Zal î mee plezier voor die dag mijn “staele penne” lenen. Z’es bijkans nog spek splinter nieuwe; ge zîlt gekleed zijn lijk ’ne fies (fils). ’k Ben wel een beetje grûuter en struiser of ge gij, maer ’t en steekt op geen andjuunpelle, daar ’n zal niemand op letten.”

Zo gezeid, zo gedaan.

Op de gestelde dag trok Destanberg naar het huis van de burgemeester, die op de Burgstraat woonde. Hij zwom letterlijk in het habiet van Felix Boone; de “flankaars” kwamen bijna tot aan zijn hielen.

Aldus toegetakeld werd hij ontvangen door de vrouw van de burgemeester, een zeer liefvallig mens, die voor ieder geïnviteerde een minzaam woord over had.

– Wel gekomen, Menheer Destanberg, zei ze met een vriendelijk knikje. Maar toen zij vervolgens onze vriend aandachtig bekeek van aan het hoofd tot aan de voeten, schoot zij in ’n grote lach.

– Wel, wel, Meneer Destanberg, sprak ze, uw pittaleirken is u een beetje op ’t wijdste gemaakt.

Destanberg ’n was op zijn tonge niet gevallen.

Hij haed ’t lapke, en zijn antwoord was seffens gereed :

– Pardon mevrêwe, lachte hij, ge zîlt dâ nie meer zeggen aes e kik van tafel gae !

(1) lapke = tong : ij kan zijn lapke nie stilêwe (niet zwijgen); ’t komdal van dâ vuil lapke (kwaadzeggerij); ij êe ’n tonge van lijntsjes; ij êe de muile; ij ’n es op zijn tonge nie gevallen; ij geevdem ’t stuk in d’hand.

(2) Dubrucq maakte niet alleen het praalgraf van Destanberg (1877; arduinen afgeknotte pyramide met wit marmeren portretmedaillon van de volksdichter), ook de monumenten van Emmanuel Spanoghe, Karel Onderleet, Pierre van Eenaeme, het echtpaar Louis Minard-Van Hoorebeke en de familie Carels dragen Dubrucq naam.

EEN SCRUPULEUS BEGIJNTJE

Geheel het begijnhof stond overende.

Het was een over en 't weer geloop zonder weerga : de begijntjes holden van 't een couvent naar 't andere.

Al de deurkens gingen standvastig open en toe. Het geleck 'nen oprechten bieënzworm.

Daar in het vreedzame begijnhof waar het gewoonlijk zo eenzaam en stil is als op een kerkhof, was het nu al leven en rumoer. Men kon er zich geen gedacht van geven. Wat mocht er toch wel gebeurd zijn ?

Al de begijntjes zagen er triestig, verbêwereerd uit, sommigen hadden tranen in heur ogen.

Zij spraken tot elkander al fluisterend, al vezelend.

Zij deden gebaren van ontsteltenis, van compassie.

Sommigen staken de handen wanhopig naar omhoge, anderen hoorde men klagen :

— Och Here ! och Here !

Het kerksken zat vol biddende maseurkens, paternosters, rozenkransen, schietgebedekens werden gelezen, kruiswegen werden gedaan, dikke keersen aan O.L.V. geofferd, bedevaarten naar Lourdes ondernomen.

Ja, wat mocht er toch eigenlijk wel gebeurd zijn ?

Iets schrikkelijks, iets onverwachts, iets ongewoons, iets dat de ergste gevolgen kon hebben.

Iets dat geheel het begijnhof 't onderste boven stelde.

De Eerwaardige Moeder-Euverste lag al negen dagen, negen volle dagen te bedde... met een verstoptheid ofte constipatie.

Zij jammerde, kermde, en klaagde om een stenen herte te doen breken.

De docteur van 't begijnhof werd geroepen. Er werden pillekens, poeierkens, purgeerfleskens genomen, "pinnekens" gezet : al boter aan de galg !

Niets verroerde, niets bougeerde.

Meneer de docteur, die nu twee keren en soms drie keren per dag de zieke kwam bezoeken, was t'einde raad.

De negende dag, toen niemendalle baatte en al die medicijnen zoveel hielpen als een plaaster op een houten been, kwam de docteur tot het besluit dat er "consult" moest gehouden worden.

Het was dus erg, zeer erg.

Een professor van de Universiteit die juist in de gebuurte woonde, een mens geconfijt in den Here, werd er bij geroepen.

De docteur van 't begijnhof explikeerde in 't lang en in 't breed, van naaldeken tot draadje, wat er al beproefd was om Moeder-Euverste te verlossen.

Daarna spraken de twee geleerde bollen lange tijd plechtig geheimzinnig te samen, en de conclusie was : er bestond maar één middel tot genezing :

Moeder-Euverste moest een lavement gezet worden.

Maar geen gewoon "lavement", ziet ge. Een "lavement" dat maar in de uiterste nood voorgeschreven wordt, ridder of mis.

Een "lavement" van zuiver zeepzop en zó heet als 'n mens het maar verdragen kan.

't Was pijnlijk, 't was lastig, maar — aux grands maux les grands remèdes — zoals de geleerde professeur zei.

Alleen op die manier kon Moeder-Euverste gesauveerd worden.

Al de begijntjes stonden in het couvent van maseur Ursula met kloppend herte op de uitslag van het "consult" te wachten.

Ze zagen Moeder-Euverste toch zo geerne. Het was zulk een braaf mens.

En toen meneer de docteur met het groot nieuws afkwam, haar verzekerde dat alles met de hulpe Gods goed zou aflopen, daalde er weer hope in haar maagdelijk herte.

De tranen werden afgedroogd. En velen dier geestelijke dochters liepen haastig naar het kerksken om te bidden en te smeken dat O.L.V. hare bede zou verhoren en Moeder-Euverste verlossen van alle pijn en smerten. Maseur Ursula, ene der oudste van de hoop, vroeg nu aan meneer de docteur wie er die operatie op zich zou nemen.

— Geen ziekendiensterigge, geen spinnesse, geen zwarte zuster, was het antwoord. Het is te delikaat. Meneer de professeur heeft mij wel op 't herte gedrukt, dat IK dat zelf moet doen en niemand anders dan ik.

Meest al de begijntjes, die precies van gisteren niet waren en in geen klein gerucht verschoten, vonden er geen graten in dat Meneer de docteur zich daarmede gelastte.

Maar een jong begijntje, maseur Cecilia, die maar onlangs geprofest was, en nog zo onschuldig als een kindeken pas van zijn moeder geboren, werd rood van schaamte.

Zij sloeg haar handen veur haar ogen toen zij er op dacht dat de Eerweerdige Moeder-Euverste de sekreetste delen van haar lichaam voor een mannenmens zou moeten bloot leggen.

De andere begijntjes lachten haar vierkantig uit.

Ze zeiden haar dat zulks alle dagen gebeurde, dat er daar geen kwaad in bestond, dat zulks docteurs-werk was.

Maar maseur Cecilia wilde geen reden verstaan.

Zij mompelde iets van onkuisheid, van zondigen tegen het zesde gebod, enz. Al met eens sprong zij recht. En zonder van "iets te gebaren" was zij de deur uit, de grote koer over, de straat op. Zij liep 'nen winkel binnen. Geen tien minuten nadien kwam zij terug met een vel gedrukt papier in haar hand.

Zij stak het blijgezind in de hoogte.

— Wat is dadde ? vroegen de begijntjes curieus-verwonderd.

— Dat is een "zeintje-wolle", de historie van Duimken, zei maseur Cecilia,

terwijl zij het blad op de tafel openlegde.

– En wâ wilde daar mee uitsteken ? vroeg men haar.

– Wij zullen dadde op Moeder-Euverste heur achterste plakken. Binst dâ Meneer de docteur heur een “lavement” zet, kan hij hem amuseren mee naar de “zeintjes” te kijken; hij ’n zal azuû geen slechte gedachten hên!!!!

(Uit *Onder de Wekkinge*)

Onze Gentse keukenrubriek (vervolg)

HARDE MASTELLEN ALS GENEESMIDDEL

Wanneer de kleine, bij erge hitte een beetje last kreeg met te goedgeefse darmen, waar kon men een beter geneesmiddel vinden om het zaakje “te stoppen” dan met een goed glas oude rode Bordeauxwijn met een “echte” goede harde mastelle er in gekookt, met een ferme lepel cristallisé-suiker in ? Onfeilbaar was ’t. Op conditie dat het een mastelle was van bij *haren* bakker, beweerde tante Mele. Strijdlustig had Keukenpiet het dadelijk over een :

SEDOTJE

Niets zo onfeilbaar voor kinderen, zwakke jongeren of in het sukkelstraatje geraakte oudjes, of een *sedotje*, betoogde Keukenpiet, en hij legde uit : een glas goed oud bier, daarin de dooier van een ei geklutst, een goede schep bruine (of meul-)suiker er in geroerd en ’s avonds als avondmaal warm opgediend met een harde mastelle “van bij mijnen bakker”. Een prima versterkende oude remedie, zo beweerde hij.

– “Warm opgediend !” riposteerde tante Mele.

– “Goed om het ei al te doen “kappelen”. Neen. Koud en goed fris, dat is een echt sedotje.

’t Zwaard was getrokken. De harde woorden botsten tegen elkander aan tot tante Mele “in een koleire” de opperste vernedering uitte aan het adres van Oude Keukenpiet : “maor wa verstand hêdde gij van gekookt eten, gij, die nog niet weet dat Waterzooi van kiekens – iedere man zijne veugel (en nie zijne vleugel) ’nen Gentsen plat es ?”.

Waarop Keukenpiet losbarste : “als gij het toch zo goed weet, ehwel vertel het zelve !”. Dat riep hij reeds met de deur in de hand, gereed om het strijdperk te verlaten, wat aan een vlucht geleek.

– “En goe weten !”. Zo nam tante Mele de strijdbijl op “en mee meer dan een recept !” En zo krijgen wij niet van Oude Keukenpiet maar van Tante Mele :